

ismét békés munkára egyesíti a ma fegyverbe szólitott nemzetet.

Vajha a kötelességnek úgy a harctéren, mint azon kívül való teljesítése biztosítaná szeretett hazánknek a megpróbáltatás nehéz napjai után mielőbb ismét a béke áldásait!

A kanadai nyárfa. (*Populus canadensis* Desf.)

Irta: *Majerszky István.*

Az erdő és annak termékei lassanként elfoglalják a nemzet gazdaságában az őket megillető helyet. Ma már oly fák is becsbe jönnek, melyek még egy-két évtized előtt mint gyomfák szerepeltek az erdészet terminológiájában.

Különösen a puha lombfák azok, melyeknek eddig kevés volt az értékük. Azonban már a lenézett fűzfa is becses anyagot szolgáltat még butornak is, habár ily irányu használata még csak most kezd terjedni. A butorfát azonban ne úgy tessék érteni, hogy tömör fényezett butorok készülnek belőle. Tömör butor finom kivitelben ma már egyáltalában nem készül, mert furnér segítségével sokkal szebb butort lehet készíteni, mint tömör fából. Az ilyen butornak az a része, mely előbb fenyődeszkából készült, most 4—5 mm vastag, egymásra keresztbe enyvezett fűz- és nyárlemezről állítatik össze és lesz kívül-belül a finom drága exotikus, vagy belföldi furnérral borítva. A 4—5 egymásra keresztbe enyvezett belső fűz-, vagy nyárfalap teljesen „nyugodt” anyagot ad és a butor repedezését, vetemedését kizárja.

Sok más célra is használják már a puha lombfákát, miknek elsorolása azonban messze vezetne. Csak még annyit azoknak, akik a puha lombfákat nem hajlandók egyenranguaknak elismerni, hogy ismertem egy, a XVIII. században épült templomot, melynek egész fődélszéke nyárfa volt és ha le nem ég, még kitarthat valószínűleg egy századig.

Ezeknek előrebocsátása után, amivel csak azt akartam bizonyítani, hogy a maguk helyén a puha lombfák is a legkülönbözőbb és nem is gondolt célokra használhatók, áttérek a kanadai

nyár erdőgazdasági ismertetésére, mert ez a puha lombfák közt oly értékes faem, hogy a legnagyobb pártfogást is megérdemli. Gyors, ágtszta hengeres növése, egyenletes belső szövete, könnyűsége miatt butornak, gyufának, ládának, vékony furnérnak oly keresett anyaga s oly kevés van belőle, hogy a keresletet távolról sem elégíti ki.

Botanikailag csak abból a szempotból írom le, hogy a vele foglalkozni akarók a mi fekete nyárfánktól (*Populus nigra* L.), melyhez nagyon hasonlít, meg tudják különböztetni.

A mag- és csemetekereskedők is hirdetik, s rendszeren hozzáteszik a „valódi“ jelzöt, jelölül hogy vannak czégek, melyek a két fajt megkülönböztetni nem tudóknak nyugodt lelkiismerettel szállítanak fekete nyárcsemetét.

A kanadai nyárt nálunk magról tenyészteni nem lehet azon egyszerű oknál fogva, mert Európában nöegyedek, tehát magot termő fák nem fordulnak elő. Amerikából pedig hiába hozatnánk magot, mire az ide ér, a rövid ideig tartó csirázási képesség miatt itt már nem kelne ki. Az első teendő tehát, hogy a magkereskedők által hirdetett kanadai nyármagot ne vegyük.

De nincs is magra szükség, mert dugványról a kanadai nyárt kitünően lehet szaporítani. Igaz, hogy mindig himegyedeket kapunk. Dugványnak mindig egyéves hajtást használjunk. A dugványok hosszúsága olyan helyen, hol a talaj kiszáradásától nem kell tartani, elég, ha 20 *cm*, úgy hogy a felső végén egy rügy legyen (de nem csucsrügy). Ha azonban pl. mindjárt erdősiteni akarunk a dugványokkal, akkor kétszer oly hosszú dugványt is használhatunk s azt vassal előre elkészített lyukba szurjuk egészen a legfelső egy, esetleg két szemig.

Csemetekertben azért nem jó a mélyen benyuló dugvány, mert a gyökérzet leginkább, sőt sokszor csakis a dugvány alsó végének vágáslapján keletkező forradási szövetből fejlődik, s így ha a dugvány nagyon hosszú volt, a csemete vagy suháng kiemeléséhez nagyon mély árkot kell ásni, ami a munkát megdrágítja. Akik kanadai suhángot vesznek, erről is könnyen megkülönböztethetik, hogy valóban „valódi“ kanadai nyárt kaptak-e, vagy feketenyárt, mert az utóbbinak általában is dusabb a gyökérzete és inkább a felszínhez közel fejlődik.

Ha vad és víz ellen védett helyen akarunk kanadai nyárt telepíteni és ezt nem dugvánnyal, hanem csemetével akarjuk tenni, akkor az egyéves meggyökeresedett dugvány tökéletesen megfelel. Ellenkező esetben 2—3 éves kell. Ott, hol közteshasználat lehetséges, dugvánnyal is lehet erdősíteni, azonban a dugvány az első egy-két évben gondos ápolást, megkapálást kíván itt is, mint a csemetekertben.

A dugványt, csemetét, vagy 2—3 éves suhángot a feketenyár hasonló egyedétől többféleképen egész biztosan meg lehet különböztetni annak, aki a nem feltűnő különbségeket ismeri. A feketenyár egy-két nyári hajtása zöldesszürke, itt-ott egy-egy fehér parapetytel. A kanadai nyaré éretlen állapotban feketébe játszó pirosaszöld, később vöröses-barna számos fehér paraszemölcsessel. A feketenyár rügye inkább zöld hengeres és kisebb, a kanadaié vörösbarna és kétszer akkora is, mint amazé és lapított. A feketenyár levélzete világoszöld, a kanadaié haragos-zöld, amit fokoz, hogy ennél a levélgyekek kivétel nélkül vörösbarnák a kifejlődött leveleknél, míg a feketenyárnál csak kevés a vöröses levélnyel. A kanadai nyár 2—3 héttel később fakad, mint a feketenyár és néhány héttel később hullatja a lombját mint amaz.

Egyes levél közt a következő a különbség. A feketenyár levéllapja — mindig fiatal erőteljes növesű egyedekről van szó — általában szélesebb, mint hosszú, a két méret legfeljebb egyforma; a kanadai levele hosszabb, mint széles, legfeljebb egyforma. De ha a két méret egyforma, akkor az alak különböző, még pedig a feketenyár levele ilyenkor deltoid, míg a kanadaié háromszög. Ha a feketenyár levele háromszög, akkor a szélesség mindig nagyobb, mint a hosszúság. A kanadai nyár rendes levélalakja a fordított szivalak, csekély, vagy semmi beszögeléssel. Megjegyzem azonban, hogy egyes levelet bajos megkülönböztetni, mert a fenti levélalakok összekeverednek és pedig minél öregebb a csemete, vagy suháng, annál inkább.

Hozatott dugványt, vagy csemetét azonban a legbiztosabban a következőképpen lehet megkülönböztetni és a „valódiságról“ meggyőződni. A kanadainál minden levél, illetve mikor nincs levél, minden rügy tövéből három erősen kiemelkedő fényes barna borda nyulik le az ág kérgén, melyek közül a két szélső a lefelé követ-

kező első rügyig, vagy egy kissé alább nyulik, míg a középső egészen a második rügyig esetleg azon is alul. A fekete nyárnál is vannak ilyen, de gyengébben kidomborodó bordák, azonban a két szélső egész rövidke, a középső sem ér a következő rügyig s főleg nem más színűek, mint a kéreg, úgy hogy szabad szemmel csak egész közlelről láthatók. A kanadain a kétnyári (tavalyi) hajtáson is még majdnem mindig megvannak ezek a bordák, sőt sokszor a kétnyárin sincsenek, azonban a háromnyárin megvannak. A fekete-nyárnál már a tavalyin sincsenek.

Öreg hajtásoknál és egyedeknél persze a megkülönböztetés ilyen módon már nem megy. De hiszen itt a czélom is csak az, hogy a szaktársak a kereskedőtől hozatott dugvány vagy csemete „valódiságát“ tudják biztosan meghatározni.

Az öreg egyedeket a kéregről lehet a legbiztosabban megkülönböztetni; meg az a különbség is megvan, hogy a kanadai nyárnál az ágpereszlenek meglátszanak, míg a feketenyárnál nem.

Ami a kérget illeti, a feketenyáré vastagabb és cserepesedő és a repedések nem oly függőlegesen futók, mint a kanadainál hanem egymásba átmenők. De legfőbb különbség, hogy a kanadai nyár repedései átlagban keskenyebbek, mint a köztük levő kéregmezők, mely utóbbiak sohasem cserepesek, hanem simák; míg a feketenyár repedései terpedtek, szélesebbek, mint a köztük levő kéregmezők s ez utóbbiak s így a repedések széle is magasabb, mint a kéregmezők közepe, vagy pedig a kéregmezők cserepesek is. A kanadai nyáron soha sincsenek csomorok, mint a feketenyárfán.

A kanadai nyár fája egyenletes sárgás-fehér, álgeszt nélkül, míg a feketenyár szijácsa fehérebb, mint a belső sárgás rész.

Az utóbbi időben a fiatal suhángokat valami gomba támadja meg, mely sokszor egy-két nap alatt végez a fácskával. A betegség azonban nem mindenütt lép fel, azért azt hiszem, hogy a tömeges pusztulásnál a gomba csak elvégezte, amit más baj vagy hiba kezdett.

A kanadai nyár talajigényei megfelelnek a kocsányos tölgy talajigényeinek.

A suhánggal való erdősités ezer darabonként természetesen drága a nagy csemetének nehezebb kezelése és ültetése miatt. De ezt

ellensúlyozza, hogy ritka 3, sőt 4 *m* hálózatban is ültethetjük, mivel nagyon fényigényes és szabadabb állásban gyorsabban nő anélkül, hogy az a szép törzsfeljesztésre hátránnyal volna. Gyors növése miatt 4 *m*-es hálózatban is 7—8 év alatt záródik. Ha sűrűbb hálózatban ültetjük, hamarabb kell ritkítani.

A második fordulóban sarjról is nevelhető. Gondnokságomban van egy 15 éves sarjerdő, mely egy évvel az áterdülés után, amikor holdanként 18—19 m^3 lett kiszedve, 53 m^3 fatömeget és 20 *m* magasságot mutatott. Tehát sarjról is kitünően nő. Megfelelő jó talajon 30 éves korban azt hiszem elér 300 m^3 fatömeget is holdanként.

Nálam van egy nagyobb részlet, hol 26 éves korban szintén közvetlen áterdülés után 253 m^3 fatömeget találtam holdanként. Megjegyzem, hogy a szóban forgó részlet azelőtt soha áterdölve nem volt. Állománymagasság 29 *m*. A szélső fák 40—50 *cm* vastagok, a belsők 20—30—35 *cm*. Meg vagyok győződve, hogy kellő szakszerű, a kanadai nyár fényigényes természetének megfelelő áterdölésekkel a szóban forgó részlet 30 éves korban elérte volna a 300 m^3 holdankénti fatömeget.

Egy másik kanadai nyárrészlet 40 éves korban 310 m^3 fatömeget adott és szintén soha semmiféle ápolásban nem részesült. Magassága 31 *m*. Az egyes törzsek gyönyörűen szálasak, akár egy szép luczfenyves.

Ezen 310 m^3 -ből 80% volt a műfa, mert 20 *cm*-től felfelé már műfának értékesíthető, akár gyufagyáraknak, akár asztalosoknak. Ha műfatőárnak 8 K-t veszek, amennyit biztosan lehet kapni, $250 m^3 \times 8 = 2000 K$ 60 m^3 tűzifa à 3 K, egyenlő kereken 200 K. Egy hold fatermése tehát kereken 2200 K. I. oszt. tölgy termőhelyet véve számításba ugyanott, az utóbbira legalább 80 éves forduló kell megállapítani, amikor is a tölgy holdankénti fatömege 221 m^3 . Ha ebből 60% műfát veszek, vagyis 133 m^3 à 20 K tőárral, annak értéke 2660 K. Hozzá a 88 m^3 tűzifa ára à K 440 K. Összesen 3100 K. Ha ugyanott kétszer kanadai nyárt vágunk volna 40 éves forduló mellett és az első forduló eredményét a 80 évig kamatoztattuk volna, már ez egy nagy összeget, több mint 10.000 K-t tenne ki, mely mellett a tölgy véghasználatának eredménye eltörpül. De ha nem matematikailag számítottunk is, hanem csak egyszerűen az

élet adataival, ahol bizonyos, hogy a birtokos az erdő jövedelmét nem rakja takarékbba, hanem elkölti, akkor is a kanadaiból 80 év alatt 2×2200 K-t kapunk, míg a tölgyből csak 3100 K-t. Ha 40 éves tölgyest állítunk szembe 40 éves kanadai nyárossal, az értékkülönbség még szembeszökőbb. Pedig, mint a fentebb idézett 26 éves példából valószínűen lehet következtetni, a $300 m^3$ holdankénti fatömeget a kanadai nyárnál 40 évnél hamarabb is el lehet érni, illetve 40 éves korban nagyobb fatömeget, hiszen szabadon álló kanadai nyár 40 év alatt megnő $120-130$ cm vastagra is.

Az eddigiekből következik, hogy oly helyen, ahol fát feldolgozó ipartelepek vannak, vagy ahol legalább vasut van, ma már meggondolandó, hogy kizárólag az eddig legértékesebbnek tartott tölgyet telepítsük-e, vagy az eddig nem méltányolt puha lombfák valamelyikét is. A kanadai nyárt csak mint legbecsesebbet ajánlom itt.

„Pénz beszél, kutya ugat“, mondja a közmondás. Ha a füz hoz többet mint a tölgy, ilyet is telepíték; ha a hegyekben a rezgőnyár, erről sem feledkezem meg. De természetesen a kellő határok közt, mint az okos mezőgazda teszi, aki nem termel csupa buzát, vagy cukorrépat, noha viszonylag ezek a legértékesebbek, hanem talajával, továbbá az általános értékesítési, illetve fogyasztási viszonyokkal számolva, különfélet, hogy a piacz helyzetét mindenképen a maga javára tudja felhasználni.

Persze a mi helyzetünk sokkal nehezebb, mint a mezőgazdáé, amit azonban melleleg szólva, nincs mezőgazda, aki elismerne. Pedig ha ő tavasszal bakot lőtt, ősszel már korrigálhatja, holott a mi baklövésünket még talán az unokánk se javíthatja ki. De azért nemcsak a tölgy és fenyő az, mely a legértékesebb, vagy hogy helyesebben mondjuk: a legjövödelmezőbb erdőt képezi. Kanadai nyár pedig épenséggel oly kevés van, hogy bátran telepíthető. De csak jó talajra és nem, amint egyes mag- és csemetekereskedő cégek hirdetik, bárhová.

